

2020/2012(INL)

8.7.2020

MIŠLJENJE

Odbora za unutarnje tržište i zaštitu potrošača

upućeno Odboru za pravna pitanja

s preporukama Komisiji o okviru za etičke aspekte umjetne inteligencije,
robotike i povezanih tehnologija
(2020/2012(INL))

Izvjestiteljica za mišljenje: Alexandra Geese

(Inicijativa – članak 47. Poslovnika)

(*) Pridruženi odbor – članak 57. Poslovnika

PA_INL

PRIJEDLOZI

Odbor za unutarnje tržište i zaštitu potrošača poziva Odbor za pravna pitanja da kao nadležni odbor:

– u prijedlog rezolucije koji će usvojiti uvrsti sljedeće prijedloge:

A. budući da su etičke smjernice, kao što su načela koja je usvojila Stručna skupina na visokoj razini za umjetnu inteligenciju, dobra polazišna točka, ali nisu dovoljne kako bi se osiguralo pravedno postupanje poduzeća i zajamčila učinkovita zaštita potrošača;

Područje primjene

1. naglašava da je važno da se regulatorni okvir EU-a usmjeren na etičke aspekte umjetne inteligencije, robotike i povezanih tehnologija primjenjuje kada su potrošači unutar Unije korisnici nekog algoritamskog sustava, obuhvaćeni njime ili usmjereni na njega, neovisno o tome gdje je poslovni nastan subjekata koji razvijaju, prodaju ili koriste takav sustav; nadalje, smatra da bi se u interesu pravne sigurnosti utvrđena pravila trebala primjenjivati na sve razvojne programere i u cijelom vrijednosnom lancu, što uključuje razvoj, uvođenje i upotrebu relevantnih tehnologija i njihovih sastavnih dijelova, i da bi se njima trebala zajamčiti najviša razina zaštite potrošača; ponovno ističe važnost vrijednosti Unije u pogledu važnosti zaštite osobnih podataka i izričitog informiranog pristanka koje su utvrđene Ugovorima te predlaže da se u novim pravilima uzmu u obzir iskustva stečena provedbom Uredbe (EU) br. 2016/679¹ (GDPR), koja se smatra globalnim mjerilom; smatra da je za provedbu budućeg regulatornog okvira EU-a važna uloga pravnog zastupnika s poslovnim nastanom u Uniji kojem bi se mogli uputiti zahtjevi radi, primjerice, pravne zaštite potrošača;
2. napominje da bi se regulatorni okvir EU-a trebao primjenjivati na algoritamske sustave, među kojima i one u području umjetne inteligencije, interneta stvari, strojnog učenja, sustava temeljenih na pravilima, automatiziranih i potpomognutih postupaka donošenja odluka i robotike; nadalje napominje da bi se mogle razviti standardizirane oznake kako bi se pomoglo potrošačima objasniti te sustave, kad god su karakteristike tih sustava složenost ili donošenje odluka koje znatno utječu na živote potrošača;
3. naglašava da se regulatorni okvir EU-a mora temeljiti na pristupu usmjerenom na čovjeka i dovesti do toga da europske etičke vrijednosti budu automatski integrirane u razvoj sustava; smatra da bi regulatorni okvir EU-a usmjeren na vrijednosti Unije utvrđene Ugovorima predstavljao dodanu vrijednost kojom bi se Europi pružila jedinstvena prednost u odnosu na konkurenciju i da bi se njime znatno doprinijelo dobrobiti i blagostanju građana i poduzeća Unije te ojačalo unutarnje tržište; ističe da etički okvir za umjetnu inteligenciju također predstavlja dodanu vrijednost u pogledu promicanja inovacija na unutarnjem tržištu;

¹ Uredba (EU) 2016/679 Europskog parlamenta i Vijeća od 27. travnja 2016. o zaštiti pojedinaca u vezi s obradom osobnih podataka i o slobodnom kretanju takvih podataka te o stavljanju izvan snage Direktive 95/46/EZ (Opća uredba o zaštiti podataka) (SL L 119, 4.5.2016., str. 1.).

4. ističe da se zakonodavnim okvirom uvedenim Odlukom br. 768/2008/EZ² predviđa usklađeni popis obveza za proizvođače, uvoznike i distributere, potiče korištenje normi i predviđa nekoliko razina kontrole ovisno o opasnosti proizvoda; smatra da bi se taj okvir trebao primjenjivati i na proizvode s ugrađenom umjetnom inteligencijom;
5. ističe da bi u svim budućim propisima trebalo slijediti diferenciran pristup temeljen na riziku kako bi se omogućio razvoj i uvođenje sigurnih i pouzdanih sustava, s jasnim kriterijima i pokazateljima, uz nepristranu pravnu procjenu temeljenu na ocjeni potencijalne štete i povrede prava za pojedinca i društvo u cjelini, pri čemu treba voditi računa o specifičnom kontekstu u kojem se određeni algoritamski sustav koristi; naglašava da pravne obveze i uvjeti za certifikaciju trebaju rasti postupno i u skladu s utvrđenom razinom rizika; ističe da za najnižu kategoriju rizika ne bi trebalo propisivati dodatne pravne obveze; napominje da se algoritamski sustavi koji mogu naštetiti pojedincu ili potencijalno uzrokovati povrede njegovih prava ili utjecati na njegov pristup javnim naknadama ne smatraju sustavima najniže kategorije rizika; napominje da bi se pristup temeljen na riziku trebao voditi jasnim i transparentnim pravilima te pružati dovoljnu pravnu sigurnost i istodobno biti otporan na buduće promjene; poziva na ujednačenu provedbu sustava klasifikacije rizika i povezanih pravnih obveza kako bi se osigurali jednaki uvjeti u svim državama članicama i spriječila fragmentacija unutarnjeg tržišta; ističe da se procjena rizika konkretnih sustava mora provoditi redovito;
6. podsjeća da bi Komisija trebala preispitati postojeći pravni okvir EU-a i njegovu primjenu, što se odnosi i na pravnu stečevinu o zaštiti potrošača te zakonodavstvo o sigurnosti proizvoda i nadzoru tržišta, kako bi se utvrdili pravni nedostaci te postojeće regulatorne obveze; smatra da je to nužno kako bi se utvrdilo može li se kroz postojeći pravni okvir EU-a odgovoriti na pojavu umjetne inteligencije, robotike i povezanih tehnologija te može li njime zajamčiti visoka razina zaštite potrošača;

Upravljanje podacima

7. naglašava važnost etičkog i regulatornog okvira EU-a koji bi konkretno sadržavao odredbe kojima se zahtijeva visoka kvaliteta podataka za učenje algoritamskih sustava, s obzirom na svrhu njihove uporabe; u tom smislu ističe da je, kako bi se poboljšali rezultati algoritamskih sustava i povećalo povjerenje i prihvaćanje potrošača, potrebno zajamčiti reprezentativnost podataka korištenih za strojno učenje te uklanjanje pristranosti iz skupova podataka i standarda koji se primjenjuju na podatke i njihovu agregaciju; naglašava da bi nadležna tijela trebala moći preispitati te skupove podataka kad god se od njih zatraži da osiguraju njihovu sukladnost s prethodno izloženim načelima;

Zaštita potrošača: transparentnost i objašnjivost algoritama

8. naglašava da je povjerenje potrošača ključno za razvoj i provedbu umjetne inteligencije, robotike i povezanih tehnologija koje mogu sadržavati inherentne rizike ako se temelje na netransparentnim algoritmima i pristranim skupovima podataka; smatra da bi potrošači trebali imati pravo biti odgovarajuće informirani, na razumljiv, pravodoban, standardiziran, točan i pristupačan način, o postojanju, logici, mogućim rezultatima i učinku na potrošače algoritamskih sustava, o načinu na koji se može doći do ljudskog

² Odluka br. 768/2008/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 9. srpnja 2008. o zajedničkom okviru za stavljanje na tržište proizvoda i o stavljanju izvan snage Odluke Vijeća 93/465/EEZ (SL L 218, 13.8.2008., str. 82.).

bića s ovlastima odlučivanja i o tome kako se odluke sustava mogu provjeriti, smisleno osporiti i ispraviti; podsjeća da ljudi uvijek moraju moći poništiti automatizirane odluke; smatra da bi potrošači također trebali biti zaštićeni pravom na isključivanje ili ograničavanje sustava umjetne inteligencije i korištenje, kada je to moguće, personaliziranog pristupa; naglašava da je u razvoju okvira transparentnosti važna proporcionalnost kako bi se izbjeglo stvaranje nepotrebnog opterećenja za *start-upove* i mala i srednja poduzeća (MSP) koja posluju u niskorizičnim sektorima;

9. naglašava potrebu za učinkovitim rješavanjem izazova koje predstavljaju algoritamski sustavi i osiguravanjem osnaživanja i odgovarajuće zaštite potrošača; ističe da treba ići korak dalje od tradicionalnih načela informiranja i objavljivanja na kojima je izgrađena pravna stečevina u području zaštite potrošača jer će biti potrebna snažnija prava potrošača i jasna ograničenja u pogledu razvoja i upotrebe algoritamskih sustava kako bi se zajamčilo da tehnologija doprinosi poboljšanju života potrošača i da se razvija na način kojim se poštuju temeljna i potrošačka prava te europske vrijednosti;
10. smatra da je pri projektiranju prijeko potreban pristup koji se temelji na vrijednostima kako bi se stvorili uvjeti za široko društveno prihvaćanje umjetne inteligencije među potrošačima; smatra da bi etičke vrijednosti pravednosti, točnosti, povjerljivosti i transparentnosti trebale biti temelj umjetne inteligencije, što u ovom kontekstu podrazumijeva da bi rad tih sustava trebao biti takav da ne može dovesti do nepravedno pristranih rezultata;
11. ističe važnost omogućavanja učinkovitog pravnog lijeka potrošačima i poziva države članice i nacionalna tijela za nadzor tržišta da se pobrinu za dostupnost pristupačnih, cjenovno prihvatljivih, neovisnih i učinkovitih postupaka i struktura za preispitivanje kako bi se zajamčilo nepristrano ljudsko razmatranje svih navoda o kršenjima prava potrošača koji su posljedica korištenja algoritamskih sustava, neovisno o tome dolaze li iz javnog ili privatnog sektora; poziva na to da se, u skladu s Direktivom Europskog parlamenta i Vijeća o udružnim tužbama za zaštitu kolektivnih interesa potrošača i stavljanju izvan snage Direktive 2009/22/EZ³, stave na raspolaganje mehanizmi rješavanja sporova i kolektivne pravne zaštite kako bi se moglo osporiti uvođenje ili trajno korištenje sustava koji bi mogao kršiti prava potrošača ili ispraviti kršenje tih prava; traži od Komisije da se pobrine za to da nacionalne i europske organizacije potrošača imaju dostatna financijska sredstva za pružanje pomoći potrošačima u ostvarivanju njihova prava na pravni lijek u slučajevima u kojima se odlukama koje se temelje na primjeni umjetne inteligencije krše prava potrošača;
12. naglašava da bi u slučajevima u kojima su za razvoj ili primjenu algoritamskog sustava, uz otvoreni postupak javne nabave i standarde otvorenog ugovaranja, korištena javna sredstva, programski kod, generirani podaci (u onoj mjeri u kojoj to nisu podaci osobne prirode) i istrenirani model u dogovoru s razvojnim programerom automatizmom mogli biti javni, kako bi se zajamčila transparentnost, pojačala kibersigurnost i omogućila njihova ponovna uporaba u cilju poticanja inovacija; naglašava da se na taj način može osloboditi puni potencijal jedinstvenog tržišta uz izbjegavanje fragmentacije tržišta;

Unutarnje tržište: informiranje i podizanje svijesti potrošača

³ COD (2018)0089, objava u tijeku.

13. naglašava da je važno pobrinuti se za to da interesi potrošača, uključujući onih koji su marginalizirani ili u ranjivoj situaciji, poput osoba s invaliditetom, budu uzeti u obzir i zastupljeni u budućem regulatornom okviru EU-a; napominje da bi se, u svrhu analize učinka algoritamskih sustava na potrošače, pristup podacima mogao proširiti i na odgovarajuće subjekte, konkretno na neovisne istraživače, medije i organizacije civilnog društva, po mogućnosti putem sučelja za programiranje aplikacija (API), uz puno poštovanje zakonodavstva Unije o zaštiti podataka i privatnosti te zakonodavstva o zaštiti poslovne tajne; ističe važnost educiranja potrošača kako bi bili bolje informirani i stekli vještine u pogledu algoritamskih sustava, radi njihove zaštite od mogućih rizika i očuvanja njihovih prava; smatra da umjetna inteligencija, internet stvari i druge tehnologije u nastajanju imaju golem potencijal da potrošačima omoguće pristup pogodnostima koje bi im na različite načine mogle olakšati svakodnevnicu, bolje proizvode i usluge te ostvarivanje koristi od boljeg nadzora tržišta, pod uvjetom da se i dalje primjenjuju sva primjenjiva načela, uvjeti (uključujući transparentnost i mogućnost revizije) i propisi;
14. naglašava važnost postizanja visoke razine opće digitalne pismenosti i osposobljavanja visokokvalificiranih stručnjaka u ovom području te uzajamnog priznavanja takvih kvalifikacija diljem Unije; naglašava potrebu za raznolikim sastavom skupina programera i inženjera i njihovom suradnjom s ključnim društvenim akterima, kako bi se spriječilo nenamjerno uključivanje rodne i kulturne pristranosti u algoritme, sustave i aplikacije umjetne inteligencije. podržava izradu obrazovnih kurikuluma i aktivnosti za senzibilizaciju javnosti o društvenom, pravnom i etičkom učinku umjetne inteligencije;
15. poziva Komisiju da promiče i financira razvoj umjetne inteligencije, robotike i povezanih tehnologija usmjerenih na čovjeka kojima se rješavaju okolišni i klimatski izazovi te kojima se upotrebom različitih poticaja, od fiskalnih do onih u području javne nabave, jamči jednak pristup temeljnim pravima i njihovo uživanje;
16. naglašava da bi umjetna inteligencija i algoritamski sustavi trebali biti osmišljeni tako da budu pravno usklađeni, stabilni, pouzdani i sigurni; poziva Komisiju da se pobrine da regulatorni pristup Unije algoritamskim sustavima sadrži odgovarajuće mjere kako bi se omogućilo da ti sustavi podliježu neovisnoj kontroli i nadzoru;

Nadzor tržišta

17. poziva na uspostavu Europskog centra znanja kojim bi se pojačali kapaciteti Unije i koji bi se u najvećoj mogućoj mjeri temeljio na već postojećim strukturama, u cilju promicanja razmjene informacija o algoritamskim sustavima među nadležnim tijelima država članica i potpore razvoju zajedničkog stajališta na jedinstvenom tržištu pružanjem smjernica, mišljenja i stručnog znanja tijelima država članica, praćenjem provedbe relevantnog zakonodavstva EU-a, rješavanjem potencijalnih problema u području zaštite potrošača, utvrđivanjem standarda za najbolje prakse i, po potrebi, izdavanjem preporuka za regulatorne mjere; nadalje poziva da tu strukturu na odgovarajući način savjetuju organizacije dionika, primjerice organizacije za zaštitu potrošača, kako bi se osigurala široka zastupljenost potrošača; smatra da bi, zbog nerazmjernog učinka algoritamskih sustava na žene i manjine, na razini odlučivanja unutar takve strukture trebalo postići raznolikost i rodnu ravnotežu; naglašava da države članice u kontekstu svojih nacionalnih strategija nadzora tržišta moraju razviti strategije upravljanja rizicima u području umjetne inteligencije;

18. poziva Komisiju da predloži mjere za sljedivost podataka, imajući na umu i pitanje zakonitosti prikupljanja podataka i zaštitu prava potrošača i temeljnih prava; istovremeno naglašava da bi skupove podataka, algoritme i procese koji se upotrebljavaju u razvoju i uvođenju algoritamskih sustava, što se odnosi i na prikupljanje i označivanje podataka, trebalo evidentirati u skladu s priznatim normama; napominje da je od ključne važnosti da dokumentacija o procjeni rizika, dokumentacija o softveru, algoritmi i skupovi podataka koje koristi ili proizvodi umjetna inteligencija, robotika i povezane tehnologije budu dostupni i objašnjivi tijelima za nadzor tržišta, uz poštovanje zakonodavstva Unije i poslovne tajne; nadalje napominje da bi tu dokumentaciju trebali pohranjivati oni koji su uključeni u različite faze razvoja algoritamskih sustava; napominje da u tom pogledu tijelima za nadzor tržišta treba dodijeliti dodatne ovlasti; smatra da bi moglo biti potrebno preispitati postojeće zakonodavstvo o nadzoru tržišta kako ono ne bi postalo zastarjelo i kako bi se osiguralo da pruža etički odgovor na pojavu umjetne inteligencije, robotike i povezanih tehnologija;
19. poziva na to da svaka država članica odredi i dostatno financira nadležno nacionalno tijelo za praćenje provedbe odredbi koje se odnose na algoritamske sustave; naglašava da treba ojačati kapacitete, vještine i kompetencije nacionalnih tijela za nadzor tržišta u području umjetne inteligencije te njihova znanja o specifičnim rizicima;
20. poziva na snažnu koordinaciju tijela država članica i osnivanje Europskog odbora za nadzor nad tržištem algoritamskih sustava, koje bi činila nacionalna tijela, kako bi se zajamčili djelotvoran nadzor, jednaki uvjeti za sve u Europi i izbjegla fragmentacija unutarnjeg tržišta;
21. prima na znanje vrijedan doprinos Stručne skupine na visokoj razini o umjetnoj inteligenciji, posebno „Etičke smjernice za pouzdanu umjetnu inteligenciju”; stajališta je da bi ta skupina, sastavljena od predstavnika akademske zajednice, civilnog društva i sektora, te Europski savez za umjetnu inteligenciju mogli pružiti stručno znanje Europskom savjetodavnom odboru za nadzor nad tržištem algoritamskih sustava;
22. napominje da bi osobito u područjima interakcije poduzeća i potrošača sustavi trebali biti usmjereni na korisnika i projektirani tako da svima omoguće upotrebu proizvoda ili usluga umjetne inteligencije, neovisno o njihovoj dobi, spolu, sposobnostima ili karakteristikama. napominje da je posebno važno da toj tehnologiji mogu pristupiti osobe s invaliditetom;. napominje da se pri projektiranju sustava umjetne inteligencije ne bi trebalo voditi jedinstvenim pristupom, nego bi trebalo uzeti u obzir univerzalna projektna načela koja obuhvaćaju najširi mogući raspon korisnika uz poštovanje relevantnih normi o pristupačnosti; ističe da će se tako svim pojedincima omogućiti pravedan pristup i aktivno sudjelovanje u postojećim i novim ljudskim aktivnostima kojima posreduju računala te asistivnim tehnologijama.

INFORMACIJE O USVAJANJU U ODBORU KOJI DAJE MIŠLJENJE

Datum usvajanja	7.7.2020
Rezultat konačnog glasovanja	+: 39 -: 1 0: 4
Zastupnici nazočni na konačnom glasovanju	Alex Agius Saliba, Andrus Ansip, Alessandra Basso, Brando Benifei, Adam Bielan, Hynek Blaško, Biljana Borzan, Vlad-Marius Botoș, Markus Buchheit, Dita Charanzová, Deirdre Clune, David Cormand, Petra De Sutter, Carlo Fidanza, Evelyne Gebhardt, Alexandra Geese, Sandro Gozi, Maria Grapini, Svenja Hahn, Virginie Joron, Eugen Jurzyca, Arba Kokalari, Marcel Kolaja, Kateřina Konečná, Andrey Kovatchev, Jean-Lin Lacapelle, Maria-Manuel Leitão-Marques, Adriana Maldonado López, Antonius Manders, Beata Mazurek, Leszek Miller, Kris Peeters, Anne-Sophie Pelletier, Christel Schaldemose, Andreas Schwab, Tomislav Sokol, Ivan Štefanec, Kim Van Sparrentak, Marion Walsmann, Marco Zullo
Zamjenici nazočni na konačnom glasovanju	Pascal Arimont, Maria da Graça Carvalho, Edina Tóth, Stéphanie Yon-Courtin

POIMENIČNO KONAČNO GLASOVANJE U ODBORU KOJI DAJE MIŠLJENJE

39	+
EPP	Pascal Arimont, Maria da Graça Carvalho, Deirdre Clune, Arba Kokalari, Andrey Kovatchev, Antonius Manders, Kris Peeters, Andreas Schwab, Tomislav Sokol, Ivan Štefanec, Edina Tóth, Marion Walsmann
S&D	Alex Agius Saliba, Brando Benifei, Biljana Borzan, Evelyne Gebhardt, Maria Grapini, MariaManuel LeitãoMarques, Adriana Maldonado López, Leszek Miller, Christel Schaldemose
RENEW	Andrus Ansip, VladMarius Botoș, Dita Charanzová, Sandro Gozi, Svenja Hahn, Stéphanie YonCourtin
GREENS/EFA	David Cormand, Petra De Sutter, Alexandra Geese, Marcel Kolaja, Kimvan Sparrentak
ECR	Adam Bielan, Carlo Fidanza, Eugen Jurzyca, Beata Mazurek
EUL/NGL	Kateřina Konečná, AnneSophie Pelletier
NI	Marco Zullo

1	-
ID	Hynek Blaško

4	0
ID	Alessandra Basso, Markus Buchheit, Virginie Joron, JeanLin Lacapelle

Korišteni znakovi:

+ : za

- : protiv

0 : suzdržani